БЕЛАРУСЬ

ШТАДЗЕННАЯ ПОЛІТЫЧНА-ЭКОНАМІЧНАЯ І ЛІТЭРАТУРНАЯ ГАЗЭТА.

ГОД ВЫДАНЬНЯ I.
Падпіска на 1 м-ц: з перасыл. 15 р. без перас. 12 р.
АБВЕСТКІ: на 4-й страніцы прымаюцца ва усіх мовах па 2 мк. за радок пэтыту.
Газэта выходзіць штодня, апроч дзен пасьлесьвяточных.
Рэдакцыя і Кантора: Менск, Міцкевічава вул., Беларускі Дом (б. Юбілейны).
Рэдактар прымае ад 12—1 гадз. Кантора адчынена ад 9 да 2 гад. і ад 5 да 7 гад.
Рукапісы павінны быць чытэльна напісаны.
Аплата прынятых рукапісау залежыць ад рэдакцыі.
Рукапісы назад не выдаюцца.
ЦАНА 1 МАРК.

№ 31 (58). Менск, Серада 26 лістапада 1919 г. № 31 (58).

Вялікі крок наперад.

Гэтымі днямі пераехала у Менск Беларуская Вайсковая Камісія.

У патопе вялікіх здарэньняу, якіе адбываюцца у гэтым часе. шырокае грамадзянство Беларусі мала зьвярнуло увагі на тое, што пачынае тварыцца беларускае войско. Распараджэньне Начальніка Польскай Дзяржавы ад 22 кастрычніка аб формаваньні беларускага войска прайшло ціха, бяз гоману. Толькі беларускіе нацыянальные арганізацыі усьцешыліся вялікай радасьцю, што нараджаецца тая сіла, каторая сапрауды можа стаць на абароне свае Бацькаушчыны. Усе іншае грамадзянство больш цікавілося Дэнікінымі, Юдэнічамі і іншымі, але ня тым, што робіцца на Беларусі...

Тым часам прыказ Я. Пілсудзкага споуніу у адносінах да беларусау адзін з першых і важнейшых пунктау свае гістарычнай адозвы, выданай да насяленьня нашага краю аб вызваленьні з-пад расійска-бальшавіцкага ярма. Ад гэтага часу беларускіе народнікі маюць магчымасьць павясьці беларускую справу па новым шляху, апіраючы яе на аснове уласнай збройнай сілы. Гэтага нельга не заувважыць. Разам з тым, гэта будзе спробай для нацыянальна-політычнай дасьпеласьці беларускага руху.

Дагэтуль гэты рух быу яшчэ амаль не у паленках. Невялікіе беларускіе организацыі толькі ад часу рэволюцыі адтрымалі магчымасьць вясьці політычную працу на роднай ніве. Тагды, хоць часткаю, паламаліся тые барбарскіе забароны, якіе не давалі права навет на друкаваньне лемэнтароу у мове беларускага народу. Тагды вось паусталі першые беларускіе часопісі, першые легальные, даступные выдавецтвы. Тагды да працы на запушчанай ральлі станула грамадка аратаяу і сейбітау.

Разумеецца, покі панавау на Беларусі расійскі урад, не магло быць і гутаркі аб тым, каб культурна-нацыянальн. работа ператварылася у шырокую політычна дзяржаўную чыннасьць. Школа, навет пачатковая, аставалася на Беларускай зямлі недаступнай для мовы яе народу, навет у форме выкладовага прадмету.

Такім чынам, беларускі рух перад вайною ішоу ціхім спакойным крокам, шмат адстаючы ад нацыянальнага руху у сваіх суседау-літоуцау, украінцау, ня кажучы ужо пра польскі народ. Рух быу мерны, мерные былі і яго пажаданьні. І трудна было згадаць, калі ен разауецца у праудзівы нацыянальна-політычны рух і перастуціць за парог культурнай чыннасьці беларусафілау польскай, або расійскай нацыянальнасьці.

Вайна разьбіла слупы расійскай дзяржаунасьці на акраінах. Посьле цяперашняй рэволюцыі беларускі рух набірае ужо політычнага значэньня, з каторым прыходзіцца ужо лічыцца усім, хто мае дачыненьне да нашай зямлі. Беларускі зьезд у сьнежні 1917 г. у Менску становіцца на дзяржауны гру[illegible] і робіцца міжнароднай сілай. Але нацыянальные беларускіе арганізацыі чакае яшчэ вельмі доугая і цяжэрная праца, покі сама ідэя беларускай дзяржаунасьці праявіцца у ва усей яе магутнасьці.

І вось толькі цяпер, з пачаткам утварэньня беларускага нацыянальнага войска, уваскрасаючая Беларусь становіцца на свае уласные ногі, каб выйці на шлях новага дзяржаунага жыцьця. Толькі з дапамогаю свайго нацыянальнага войска беларусы патрапяць пакіраваць доляй свайго краю і здолаюць забясьпечыць свой народ ад усялякіх наездау, грабяжу і руйнаваньня людзкога дабра.

Беларускае войско організуецца для барацьбы з маскоускім бальшавізмам, каторы прыкрываючыся чырвоным, павадным для працоунага народу, флагам, хоча панаваць над нашай зямлею, як панавалі раней маскоускіе цары.

Кожны шчыры беларускі патрыот павінен сьмела глядзець уперад. Ен павінен цьверда ведаць сваю гісторыю, а беларуская гісторыя вучыць, што Маскоушчына была заклятым ворагам беларускага народу. Гэта Масква была прычынаю нашага нацыянальнага, культурнага і дзяржаунага заняпаду, гэта яна вінна, што наш край стау полем для страшэннай сусьветнай вайны, абярнуушай сяубы нашы у попел пожарышч...

Шмат каму гэта няпрыемна слухаць, шмат хто яшчэ ня вызваліуся з нацыянальнага маскоускага палону і спадзяецца пагадзіць дзяржауные інтарэсы беларускага народу з інтарэсамі Маскоушчыны, але гэта політычная блізарукасьць, або яшчэ горш — нацыянальная няшчырасьць, каторую трэба выводзіць на чыстую воду. Маскоускае грамадзянство выявіло сябе, як мае быць, і калі дагэтуль той ці іншы беларус спадзяецца на тое, што магчыма супольнае політычнае жыцьце з Маскоушчынай, то ен не беларус. З Масквою можа гаварыць толькі нашае беларускае войско, каторае паустае на абарону свае Бацькаушчыны.

АПОШНІЕ НАВІНЫ.

ПАВЕДАМЛЕНЬНЕ ПОЛЬСКАГА ГЭНЭРАЛЬНАГА ШТАБУ.

Ад 24—XI.

Літоуска-Беларускі фронт.

На пауночна-усходнім участку фронта чыннасьць разьведвых атрадау.

На усход ад Лепаля удатлівы наш напад на веску Міхалево, дзе разьбіто дзьве бальшавіцкіе роты.

Валынскі фронт.

Спакойна.

Час. нам. Начальн. Гэн. Штабу, палкоунік ГАЛЛЕР.

Перад перамірыем з бальшавікамі.

РЫМ, 24—XI. „Trybuna" паведамляе: На будучым тыдні у Гэльсынгфорсе адбудзецца парада у справе аб адкрыцьці перагавору паміж коаліцыяй і бальшавікамі. Ленін ужо засьвярдзіу упаунамочаных для перагавору з прадстаунікамі Англіі. У часе перагавору бітвы на усіх расійскіх фронтах павінны быць спынены. Савецкі урад у Маскве будзе мець тэлеграфную зьвязь з сваімі прадстаунікамі. Расійская пропазыцыя мае на увазе, што перамірье будзе цягнуцца два тыдні. На маучаліваму сагласу перамірые можа быць прадоужано. Працуючые стараны абавязываюцца у часе перамірыя не пераводзіць войск з аднаго мейсца на другое. *Усе урады, якіе абразаваліся на тэрыторыі б. Расіі, павінны быць прызнаны з абедзьвух старон.*

Вялікая забастоука у Амэрыцы.

ВЕНА, 24-XI. Нью-Ёркскіе газэты паведамляюць, што да агульнай забастоукі углекопау прылучыліся працоунікі чыгунак. Лік бастуючых перавышае паутары мільены людзей. Калі забастоукі будуць прадаужацца, то Эуропе грозіць катастрофа, бо Амэрыка ня зможа даставіць харчоу.

Агонія Дэнікінскага панаваньня.

ЛЬВОУ, 24-XI. Украінскіе газэты паведамляюць, што у дэнікінскай арміі пачалося разлажэньне. Цэлые атрады Дэніна адказываюцца выступаць на фронт і перадаюцца на старану украінцау, або самавольна вяртаюцца дамоу. Уся правабярэжная Украіна паустала проці Дэнікіна. На пауночным Каукасе выбухнуло паустаньне. Паустанцы занялі Стауропаль. Урад Азэрбэйджана абвясьціу мобілізацыю проці Дэнікіна.

Казацкіе рэспублікі апавясьцілі вайну Дэнікіну.

ПРАГА, 24-XI. Украінскае „Прэсбюро" паведамляе, што Кубанская і Тэрская рэспублікі абвясьцілі вайну Дэнікіну.

Новые політычные кірункі паміж бальшавікамі.

ВАРШАВА, 24-X. У мясцовых політычных кругах адтрымано паведамленьне, што урад Леніна пачау перагаворы з эсэрамі і выказау згоду на скліканьне установучага сойму у Маскве. Перадаюць, што Ленін згаджаецца згаварыцца з Колчаком і Дэнікіным на варунках, каб яны пазволілі зрабіць выбары у установучы сойм на тэрыторыях, занятых імі. Кіраваньне выбарнай кампаніяй урад саветау думае даручыць Чарнову.

У табары „единой, неделимой“.

III.

Нічога ня можна сказаць аб тым політычным становішчы, на якім стаяць цяперашние адбудоуцы Расіі. Фонтан прыгожых жэстау, льозунгау, моро слоу аб „будучай“ Расіі і нічога рэяльнага, жыцьцевага, конкрэтнага. Трудна сказаць, што у асобе адбудоуцау Расіі мы бачым новую, бытцам, расійскую дэмократыю. Але ня можна сказаць, што монархізм выступіу на сцэну бяз фігавага лістка.

Але зьвернемся к фактам.

У чыіх руках улада у табары „единой, неделимой“? Над усім пануе *гэнэрал* Дэнікін. На чале обласьці войска донскага *гэнэрал* Богаеускі, кубанскі атаман—*гэнэрал* Артамонау, начальнік места Растова—*гэнэрал* Тарасенкау, начальнік Курска—*гэнэрал* Тыманоускі. Гэта, разумеецца, ня льозунг, але гэта само ужо па сабе так здараецца.

На чале політычнага аддзелу стаіць добра вядомы Савенка, на чале агітацыйнага — душыцель украінцау Шульгін.

На усей тэрыторыі, занятай Дэнікіным, адбудовываюцца самаупрауленьні, але часова у Курску наладжана мястовая рада і мястовым галавой *назначаны* Сокалау.

Усюды улада у руках даунейшых чыноунікау. Адбудованы даунейшые установы. У Курску, пасьля разгону адтуль бальшавікоу, прыбыу атрад дзяржаунай варты.

Аб політычнай рабоце спауняючых волю Дэнікіна можна судзіць паводле такіх вестак „Вольнай Кубані“ (№ 207):

„Кіеу. *Па загаду улады закрыта адміністрацыйным парадкам газэта „Рада“, орган партыі украінскіх фэдэралістау*“.

„Сымфэропаль. *„Южное Слово“ аштрафовано на 30000 рублеу* з заменай на шасьцімесячную адседку у турме рэдактара за стацьцю аб выступленьні Румыніі проці дабравольчай арміі“.

У Севастопаль па загаду граданачальнікаураднікамі дзяржаунай варты запячатано памяшчэньне работніцкага клюбу імені Плеханава. У момэнт прыходу ураднікау варты у клюбе адбываліся дазволеные градначальнікам сходы профэсыянальных саюзау грузчыкау і наборшчыкау. *Сходы былі закрыты.*

Па прыказу глауначальствуючага у Крыме на усей тэрыторыі Хэрсонскай і Таурыдзкай губ. *спынена* да часу асобага распараджэньня *чыннасьць профэсыянальных саюзау і гуртков служачых у урадовых установах.*

Мэлітопальскімі паліцэйскімі уладамі затрэбаваны ад мястовай выборчай камісіі сьпісы кандыдатау у мястовую думу для цэнзуры. На што прыдалася цэнзура сьпісау, варта не абьясьніла. *Жаданьне споунено.*

Сымфэропальскім ваенна-палявым судом была разабрана справа б. старшыні ваенна-рэволюцыйнага камітэту у Сымфэропалі п. Багатурьяны. Прыгаворам суду Багатурьяна была апраудана. Аднак, калі старшыня губэрскай земскай управы Оболенскі стау хлапатаць аб асвабаджэньні пад яго паручу з турмы Багатарьяны, да часу, калі будзе зацьверджаны у апошней форме прыгавар над ей, то Оболенскаму было заяулено, што Багатурьяна можа быць звольнена толькі пад залог у 200,000 руб. *Апраудаеая судом* Багатурьяна *да гэтага часу сядзіць у астрозе.*

Вось факты з практыкі—адміністрацыйнай і судовай, малюючые абраз, які напамінае надзвычайные палажэньні у часы Мікалая. Больш таго: такі казус, як справа Багатурьяны—ня меу месца і у часы царызму.

А вось паведамленьне, малюючае абраз фінансавага становішча і пэрспэктывы чакаючые край, каторы топча новы самадзержац Усерасійскі:

„З Сымфэропальскага і Эупаторыйскага паветау паведамляюць аб такім вось цікавым зьявішчы: *сяляне скупляюць збожжо у памешчыкау і хаваюць яго, уважаючы, што грошы, якіх у іх вельмі шмат, нічога ня варты, а збожжо пастаянная цэннасьць. Памешчыкі ахвотна ідуць на гэтые гандлі.* („В. Кубань“ № 210).

Сяляне ня вераць Дэнікіну. Ня вераць яму і памешчыкі...

Ці доуга яшчэ будзе цягнуцца чад „единой, неделимой“?

Ці не зьбліжаецца момант яе агоніі?

Г. Л.

Політычные весткі.

Інтэрнацыянальная конфэрэнцыя аб палажэньні у Расіі.

Адказваючы у парлямэнце на запытаньне дэпутата Льойд-Джордж казау, што у хуткім часе у Льондане адбудзецца інтэрнацыянальная конфэрэнцыя дзеля абгаварэньня становішча у Расіі.

Перагаворы Англії з бальшавікамі.

З Льондану тэлеграфуюць, што 16-га лістапада выехау з Льондану у Копэнгагену, як дэлегат Ангельскай дзяржавы, член рабочай партыі Аграды, каб весьці умовы з прадстауніком савецкай дзяржавы Літвінавым аб абмене палонныні. Ангельскі друк вельмі зацікаулены гэтай паездкай. П. Аграды належыць да ангельскай соцыялістычнай дэлегацыі, якая была у Расіі пасьля рэволюцыі. Некаторые газэты выказваюць сваю пэунасьць у тым што перагаворы ня будуць абмяжованы толькі пытаньнем аб абмене палонныні.

Амэрыканская мірная дэлегацыя.

Амэрыканская мірная дэлегацыя выкліканна Злучанымі Штатамі куды яна выяжджае параходам „Амэрыка“.

У Злучаных Штатах.

Апошняе пасядзэньне Вышэйшай Рады адбудзецца 3-га або 4 га сьнежня. Пасьля роспуску мірнай конфэрэнцыі, усе справы, якіе ею не разгледжаны, будуць разглядацца праз звычайных дыпльоматычных рэпрэзантау. Новая мірная конфэрэнцыя проектуецца на месяц люты 1920 г.

Мажліва, што на мірнай конфэрэнцыі Злучаные Штаты ня будуць рэпрэзэнтованы.

Вострые адносіны між Амэрыкай і Японіяй.

З Нью-Іорку тэлеграфуюць, што дзеле таго, што адносіны між Злучанымі Штатамі і Японіяй абастрыліся, флот Злучаных Штатау адтрымау загад быць нагатове, як у ваенным часе.

На Украіне.

Паустаньне проці Дэнікіна.

Дэнікінскае радыо паведамляе, што у ваколіцы Кацерынаслава і Аляксандрауска ідуць крывавые бітвы з паустаушымі сялянамі.

У Мэлітапольскім павеце так-сама паднялося паустаньне сялян, каторые адмовіліся даць хлеб Дэнікіну.

Кампанія проці Дэнікіна і ахвотнікау.

Украінскіе часопісы паведамляюць, што вядомые дзеячы сыяністы у заходняй Эуропе, як Луі Брандэс, Гэрбэрт Самуэль і інш. пачалі рашучую кампанію проці Дэнікіна і ахвотніцкай арміі.

Палякі загароджваюць дарогу Дэнікіну.

Сярод укуаінскіх політыкау пануе пэунасьць у тым, што пасьля заняцьця палякамі Камянец-Падольску, яны займуць так-сама і Праскурау, каб прыастанавіць паход дэнікінскай арміі. Гэта наогул ня будзе значыць, што палякі пачынаюць вайну з Дэнікіным. Подлуг умовау з Украінай, палякі маюць права утварыць з яе войскамі пэуные пункты, каб забясьпечыць яе трэнспорты. У гэтых-жа кругах пераконаны, што калі-б прышлося да стычкі паміж польскім войскам з Дэнікіным, дык дэнікінскіе дзікіе атрады не устаяць проці добра з'організованай польскай арміі.

Стары Менск у беларускіх успамінах.

I.

Аляксандраускі палац. Чырвоны крыж. Граніца гораду—рагаткі-заставы са шлагбаумам. Дом Дунін-Марцінкевіча. Біографія Марцінкевіча. Грамадзянство яго часу. Арыстократызм і дэмократызм. Тыпы орыгіналау таго часу. Ажыуленьне выдавецкай дзеяльнасьці. Паустаньне 1863 году і яго скуткі.

На вуглу вуліц Захараускай ды Белацаркоунай знаходзіцца невялічкі, вельмі стары дом які увесь хаваецца у садзіку. Гэты стары усімі забыты дом у сваім часе насіу гучную назву Аляксандраускага палацу, і служыу некаліісь мейсцам прыпынку расійскага імпэратара Аляксандра I пры праездзе яго праз Менск у часе французкай вайны. Частка гэтага дому з боку вуліцы асталася такою, якою і была у часе кароткага пражываньня у Менску Аляксандра I, бо пераробкі дому ніхто не асьмеліуся рабіць. Ад старых людзей даводзілося нам чуць, што тагочасны гаспадар дому адтрымау ад імпэратара Аляксандра I прывілегію, падпісаную уласнаю царскаю рукою, на права называць гэты дом Аляксандраускім палацам, але пасьля прывілегія гэтая неяк затрацілася, а як кажуць другіе, сам гаспадар прапіу яе нейкаму сабірацелю аутаграфау.

На самым рагу вуліцы, каля Аляксандраускага палацу, знаходзіцца вялікі чырвоны крыж да якога мясцовые жыхары адносяцца з вялікай набожнай пашанай. Аб гэтым крыжу ходзіць легэнда, каторая кажа, што пакуль гэты крыж стаіць, усе жыхары блізка ляжачых дамоу, забясьпечаны ад усялякіх эпідэміяу, пажарау і гэтаму падобных няшчасьцяу.

Намітусь, праз вуліцу ад Аляксандраускага палацу у часе так называемых *откупау* знаходзілася рагатка-застава са шлагбаумам. Дом рагаткі-заставы захавауся і дагэтуль; каліісь быу

У часе *откупау*, калі вольны увоз водкі у горад сурова быу забаронены і рагатковые сторажы, узброеные страшнымі пікамі—стальнымі вострымі прутамі, старанна калолі вазы праяздджаючых і кішані падарожных, шлагбаум іграу вялікую ролю: за ім як бытцам за чарадзейскім кругам пачыналася праудзівая *свабода* для тых, каторые умелі цаніць таннасьць гарэлкі. Сюды у сьвята, бытцам на кірмаш, перлі вялізарные гурткі дробных чыноунічкау і мяшчан выпіць ці павесяліцца за танные грошы: розьніца цэн на водку у горадзе і за горадам, значыцца, за шлагбаумам, была аграмадная. Няма дзіва, што дзеля гэтай прычыны за горадам было вельмі многа дробных шыночкау, паміж каторымі першае мейсцо займау шынок „Пад Караблем“ (Под Окрэнтэм), закрыты ужо у часе устанауленьня дзяржаунага монаполю на гарэлку. Шынок „Пад Караблем“ называуся так дзеле таго, што на вывесцы быу намалеваны нейкім дамарослым артыстам карабель на моры і чырвонаногіе буслы вялічыні такой, як і карабель. Шынок гэты добра быу вядомы сучасным беларускім дзеячом і пісьменьнікам, каторые зьбіраліся часта у ім, ідучы у лес на маеукі і спацыр.

Прайшоушы колькі сажнеу ад быушае рагаткі-заставы уперад, мы апынімся каля дому, які у сучасны момэнт належыць да пана Бржэзіцкага. У гэтым самым мейсцы, гдзе цяпер ідзе дзеравяны паркан радам з варотамі дому Бржэзіцкага стаяу невялічкі домік, беларускага поэты Вінцука Дунін-Марцінкевіча, праіграны праз яго, як кажуць старые людзі, у карты нейкаму пану Пацейку, каторы пасьля гэты домік разабрау і збудавау на яго месцы радам два дамы, якіе належаць цяпер да Бржэзіцкага і Шыманскага.

Скажам цяпер колькі слоу аб самым Марцінкевічу.

Вінцук Дунін-Марцінкевіч быу сынам дробнага земляуласьніка Менскае губэрні, Бабруйскага павету Яна Дунін-Марцінкевіча. Радзіуся

маладые годы пражыу у маентку бацькоу пад пільным даглядам сваей маткі Марыянны, родам Нядзьведзкай. Затым быу аддадзены у Віленскую Колегію Базыліянау, гдзе і выховывауся пад старанным даглядам Віленскага Біскупа які будучы сваяком Марцінкевіча, горача займауся яго выхаваньнем. Аб сваім жыцьці у Колегіі і на кватэры у біскупа Марцінкевіч любіу апавядаць у кружку сваей радні і блізкіх знаемых. Асабліва захавауся у яго памяці звычай перавярненьня талерак. Марцінкевіч жыу на кватэры у Біскупа і, калі яго лавілі у якой праві́не, дык мусіу ен прасядзець цэлы абед за сталом разам з Біскупам галодны, перад перавернеанай уверх дном талеркай; гэты звычай меу мейсцо нават і тагды, калі абедалі і госьці.

Пасьля скончэньня колегіі, Марцінкевіч паступіу у Віленскі Унівэрсытэт на мэдыцынскі факультэт, але пры першым рэзаньні трупа, абамлеу, а затым, кінуушы унівэрсытэт, паступіу на месцо сэкрэтара да нейкага Бараноускага, які у Вільні меу нейкае выдатнае бюро. Незабавам Марцінкевіч пазнаеміуся з дачкой свайго працадауцы, каторая не дайшла яшчэ поуных 16 гадоу і з пагляду была яшчэ дзіцяткам, Юзэфай, улюбіуся у яе і, не адтрымаушы ад Бараноускага згоды на жаніцьбу, у ночы 18 сьнежня 1831 года увез сваю палюбоуніцу і тайна ад бацькі ажаніуся. Ясна што служыць далей у разгневаннага цесьця было ужо немагчыма, і ен паступіу у Менску у каталіцкую консісторыю, а затым перайшоу праз колькі часу у дваранскае (шляхоцкае) дэпутацкае сабраньне.

У 1858 годзе Марцінкевіч кінуу службу і, аудавеушы у гэтым часе, ажаніуся у другі раз, узяушы за жонку удаву Гружэускую. Затым, праз нейкі час пераехау у свой невялічкі маентак Люцынку, каторую за свае запрацаваные грошы купіу у 30-х гадох. Там, у Люцынцы, ен і памер 29—17 сьнежня 1884 году. Пахаваны Марцінкевіч у маентку Жэрбкоускіх Тупальшчына (Менскага павету, Івянецкае воласьці). Пісаць пачау ен надта рана; шмат творау

Кваліфікацыйны Аддзел Беларускае Вайсковае Камісіі.

Усе афіцэры, якіе зарэгістраваліся у рэгістрацыйным бюро Беларускае Вайсковае Камісіі павінны зьявіцца з належнымі дакумэнтамі **26, 27 і 28** лістападу ад 10 гадз. да 2 у отэль „Эуропа“, п. № 38.

Ад імя Аддзелу, Член Вайск. Камісіі **А. Якубецкі.**

Маленькі фэльетон.

Пякельны концэрт.

Дэнікінская сымфонія досіць популярная і багатая. Яе разматые зыкі і акорды лунаді над прасторам бышай расійскай імпэрыі, вабючы моцна некаторые станы насяленьня. Пачау ен сваю сымфонію удалымі льозунгамі: скліканьне установчага сойму, абарона культуры ад бальшавіцкай навалы і г. д.—Вельмі пекная мэльодыя.

Дэнікін патроху сьмялеу, гоусаючы па вялікіх прасторах. Казачна рос і квітнеу яго патрыятызм. Жыдоускіе пагромы ня былі дысанасам у яго композыцыі, бо гэта прызнано за добры тон усімі расійскімі „патрыотамі“.

Насеу ен на „мазэпінцау“ і пачау выганяць дух Шэучэнкі з украінскіх белых мазанак. Заняушы Кіеу, ен пачау бомкаць царкоунымі званамі на маскоускі лад. Тут пад гукі „Боже царя храни“ пачалі лопацца струны дэнікінскага інструмэнту: сяляне паустанцы касамі і цапамі пачалі выганяць яго з сваей зямлі. Пякельные зыкі яго дзікай сымфоніі прыеліся і яго мэцэнатам з гнязда маскоускіх бараў. Родзянко і іншые арыстократы адвярнуліся ад яго, бо ужо ен занадта ачарнеу.

З хлебам—сольлю чакае яго і шмат хто у нашым краю, але бадай ці дачакаюцца. Гасьне яго зорка.

А вакол раздаюцца сонаты другіх маэстрау: Колчак, Юдэніч, Бэрмонт. Але з дэнікінскай сымфоніяй можа толькі конкураваць варьяцкая композыцыя чырвонай арміі...

Як ільлюстрацыя да гэтай музыкі служыць голад, холад, сьмерць і руіны, ахварбаваные крывею. Вялікіе зямные прасторы скачуць з рук у рукі, як дзікіе козы. Гэографічная мапа кожную мінюту межы свае мяняе.

І зьяуляюцца усе новые капэльмэйстры, на каторых любуецца праз бінокль тоустая пані Антанта. Кожнаму яна міргне пекным вочкам з свайго крэсла, кожнаму усьміхнецца...

І гэтак адбываецца пякельны концэрт...

З. Бядуля.

Бібліяграфія.

„Географія Беларусі“ А. Смоліча.

„Географія Беларусі“ Смоліча склалася з тых лекцыяу па географіі, якіе ен чытау і у Менску на Беларускіх Настауніцкіх Курсах і у Вільні на кароткатэрміновых курсах для настаунікау беларусау.

Аутар прыняу пад увагу усе, што маецца па географіі Беларусі у рускай і польскай літэратуры, і усе гэта умела выкарыстау для свае працы.

Географія Смоліча мае у сабе 68 малюнкау і 3 мапы. Мастацкі зробленые малюнкі адразу знаемячы нас і з хараством нашых мест (гарадоу), і з тыпамі жыхароу нашага краю пачынаючы ад сяляніна і канчаючы беларускім шляхціцам.

Што тычыцца самага зьместу географіі, то аутор дзеліць кнігу на дзьве блізка роуные часьці. У першай аутор мае на мэце даць паняцьце аб асобных прыметах краю. У другой часьці аутор хоча больш уплываць на выабражэньне чытача і даць малюнкі асобных краін адразу са усімі іх асобнымі прыметамі. Трэба сказаць, што і першая і другая мэта аутару удаліся як найлепей.

Першая агульная часьць дзеліцца на 3 аддзелы: 1) Беларусь паміж сваімі суседзямі, 2) Прырода Беларусі 3) Насяленьне і яго прамысловасьць. Знаемячы з прыродаю Беларусі, аутор у аснову кладзе геольогічные данные, што дае магчымасьць адразу зразумець асобнасьці беларускага ляндшафту.

Пры дзяленьні Беларусі на краіны у другой часьці аутор у аснову гэтага дзяленьня кладзе *гушчыню* насяленьня паасобных краін, асабліва-ж прыроду ляндшафту. Гэтая часьць так-сама дзеліцца на тры аддзелы: 1) Пояс заходніх узгорьяу, 2) Пояс Нізінау і 3) Пояс усходніх Узгор'яу.

Пры разглядзе паасобных гарадоу і мястэчак аутор зьвяртае вялікую увагу на іх гістарычную прошласьць. Невялікае мястэчко, веска, альбо маентак праз адно тое, што там радзіуся і быу выхаваны які вялікі чалавек, як Міцкевіч, ці Касьцюшка, адразу вырастаюць у нашых вачох і займаюць роунае мейсцо з велькімі людными местамі.

Аутор статыстык і мог-бы даць шмат статыстычных данных, так каб яго географія была разам і эконамічнаю географіяю Беларусі. Аднак ненормальные ваенные варункі вось ужо у працягу пяцех гадоу перашкаджаюць мець патрэбны матэр'ял. Будзем спадзявацца, што у другім выданьні аутор дасьць гэты матэр'ял, паскольки ен маецца, і яго географія можа стаць апроч таго параунаучаю эконамічнаю географіяю Беларусі.

Як на дробны недахват кнігі, зьвяртаем увагу на тое, што у кнізе няма сьпісы зьместу, што перашкаджае адразу знайсьці тое, што вас больш усяго цікавіць. Гэты зьмест, а таксама прадметны паказьнік шмат аблягчылі-б карыстаньне кнігаю.

Мы шчыра раім „Географію Беларусі“ усім, хто ня мае, але хоча мець любасьць да свае Бацькаушчыны.

А. Данілевіч.

МЕНСКАЕ ЖЫЦЬЦЕ.

Выбары у мястовую раду далі для мясцовых вызначаных кругау неспадзяваные рэзультаты: жыды, ня гледзючы на тое, што вялікі іх процэнт у выбарах учасьця ня прыняу, сабралі на 100 або 200 галасоу болей сьпісу № 1. Дзеле гэтага мажліва, што жыды будуць мець на 1 месцо больш, чым палякі. З гэтай прычыны некаторыя з наважачных да сьпіска № 1 падаюць пытаньне аб злучэньні са сьпіскам № 2 (П. П. С.) Аднак і гэта бадай ці зьменіць становішча, бо П. П. С. сабралі усяго 124 галасы.

Як нас інформуюць, істнуе пагнасьць, што выбары будуць касіраваны.

Беларускі Нацыянальны Камітэт, дзеле таго, што беларускіе групы у выбарах учасьця ня прыймалі, адклікау сваіх прадстаунікоу з участковых выбарных камітэтау.

У Менскім округу хутка будзе адчынены аддзел мануфактурнай фабрыкі Котэнбэрг у Беластоку.

Грошы з Амэрыкі і Афрыкі для тутэйшых жыхароу адтрыманы гэтымі днямі мясцовай жыдоускай абшчынай.

Польскі контральор пры злучаным саюзе коопэратывау, Моранш..., ужо выпауняе свае абавязковасьці.

Новы касьцел. У б. менскім мужскім праваслауным манастыры набажэнства спынены з 19-га лістапада. Дзеле перарабкі манастыра на касьцел, сярод каталіцкага насяленьня робяцца грашовые зборы.

У Цэнтрабелсаюзе ідзець раздача па коопэратывам толькі што адтрыманага транспорту гатовых вопратак, зімовых коудрау і мануфактуры.

заусягды, шмат чаго захавалося у рукапісах і знаходзіцца яшчэ у людзей, а толькі малая частка творау, ды прытым з самае раньняе эпохі яго працы апублікована у друку. Першай друкаванай кніжкай Марцінкевіча была „Sielanka“—опэрэта у двох актах, дзе сяляне гавораць пабеларуску, а паны папольску. Кніжка надрукована у Вільні 1846 году з пампеткай цэнзара Паула Кукольніка. Старые людзі апавядалі нам ды і пацьвярджэньне гэтага знаходзілі мы у рукапісных, недрукаваных успамінах (мэмуарах) сучасных людзей, што толькі дзякуючы энэргіі разумнага, сьветлага чалавека, якім быу цэнзар (родам славак) Павал Кукольнік, кніжку удалося пусьціць у сьвет. Рэч у тым, што коракторную альбітку „Сялянкі“ дастау протоірэй Пляцыд Янкоускі, беларус, каторы пісау папольску пад прозьвішчам John of Dycaip, ад беларускага этнографа Ігната Шыдлоускага дый меу неасьцярожнасьць прагаварыцца аб гэтым перад сваім начальствам—архіепіскапам Семашкай. Семашка, добра ведаючы як злы дух і інквізытар беларускага руху; ен яшчэ у Віленскім унівэрсытэці праз даносы спыніу нацыянальны беларускі рух пасярод клерыкау—уніятау, загнау ен увесь забароны беларускае мовы у царкву; ен паліу на дварэ свайго палацу, уніяцкіе беларускіе абразы, гравюры і кніжкі, якіх цяпер бібліографы ня могуць знайсьці (ліс зьнішчаных стара-беларускіх кніжак, цяпер ніякаму невядомых, апрача загалоука, правышае пяць тысяч экзэмпляроу!). Няма дзіва, што гэткі абрусіцель кніжку хацеу спыніць. Дзякуючы энэргіі цэнзара Кукольніка і протэкцыі жонкі гэнэрал-губэрнатара кніжка была адратована, але надрукавалі яе толькі у ліку 600 экзэмпляроу, каб не пашырадь беларускае „заразы“, якую яно распачау свае кніжкай „Piosnki“, друкаванай у 1844 годзе Ян Чачот. Так глядзелі тады на беларускую кніжку афіцыяльныя абрусіцелі нашага краю!

Пасьля 1816 году ужо нічога ня можна было надрукаваць пабеларуску. Чорные мікалаеускіе рэакцыянэры спынялі усю працу.

Толькі 1855 год, паражэньне Расіі у Крымскай вайне, патрэба рэформ у дзяржаве далі можнасьць крануць з месца і беларускую нацыянальна-выдавецкую працу. І вось у Менску выдае Марцінкевіч, накладам кніжных гандляроу брацьцяу Бэйлінау, у друкарні Іокеля Дворжаца вершаваную аповесьць „Нароп“ (1855).

Кніжка выйшла лацінскімі літарамі з малюнкамі работы самога Марцінкевіча, каторые рабіу менскі літограф Фальк. Затым пайшлі „Вечарніцы“ (1856 году), „Шчароускіе дажынкі“ і пераклад „Пана Тадэуша“ (1859 год).

Кніжкі, раскуплены былі праз колькі месяцау. Але нашые анелы-апякуны не драмалі: пабачыушы гэткую небясьпечную для іх істнаваньня „*крамолу*“, кніжкі „Пана Тадэуша“ конфіскавалі і беларускі друк забаранілі.

Усе творы Вінцука Дунін-Марцінкевіча напісаны прыгожай каранастай менскай гутаркай беларускае мовы, малююць яны надта жыва і абразова жыцьце і думкі-паняцьця беларусау і да гэтай пары некаторые з творау жывуць у вуснах народу. Асабліва популярна паміж сялянамі вершаваная аповесьць „Гапон“, часьці каторай пераходзяць ад старога пакаленьня да маладога, з вуснау у вусны.

Апісуючы працу Дунін-Марцінкевіча, ня можна не сказаць і аб тым беларускім кружку *адраджэнцау*, сярод каторых ен круціуся, або лепей кажучы, душою каторых ен быу.

Выхаваные пад уплывам Віленскага унівэрсытэту, менскіе інтэлігенты 40-х—50-х гадоу жылі хоць і у цяжкіх варунках царскае мікалаеускае рэакцыі досыць шырокім, хаця прауда больш хатнім, інтэлектуальным жыцьцем, ужываючы свой свабодны ад будзенных спрау час на развіцьце свайго розуму, знаньня і душэуных здольнасьцяу. Усе іх сабраньня у большасьці выпадкау насілі характар навучны або літэратурны і дзеля таго няма дзіва, што людзі з літэратурным, музыкальным ці артыстычным талентам сустракаліся з цеплым, сардэчным і пашанотным прыняцьцем на гэтых сабраньнях. Быць запрошаным на гэткае сабраньне лічылося вялікім гонарам. На сабраньнях устраівалі літэратурные вечары, концэрты, дэклямацыі і тэатральные любіцельскіе выставы. Вельмі цікава адно здарэньне: гэта пастаноука любіцелямі на сцэне Менскага гарадзкога тэатру беларускай опэрэты Марцінкевіча „Сялянка“, прычым, сам аутар іграу на сцэне ролю „Наума“. Музыка да „Сялянкі“ была напісана знамянітым компазытарам Станіславам Монюшкаю. Гэтае здарэньне мае вялізарнае значэньне як *першая пастаноука на сцэне беларускае опэры* і як *першая* пастауленая *опэра* Станіслава Монюшкі. „Сялянка“ была выстаулена у 1855 гаду і ставілі яе тры разы. Рэцэнзыя аб гэтай опэры была друкавана праз пана Юліяна Гораіна у польскай часопісі „Gazeta Warszawska“ у Варшаві. Другой пастауленай на Менскай сцэні у 1856 годзе опэрай Монюшкі да слоу Марцінкевіча была пераробка „Гапона“ пад загалоукам: „Pobór rekrucki“. На сцэне, апрача самога Марцінкевіча, выступалі Ляуданскі, Лопат, Кабылінскі і пан Прушынскі (бацька Promyka, рэдактара польскай часопісі „Gazeta S'wiąteczna“ і знаменітага аутара польскага лемэнтара, які прызнаны найлепшым з усіх прадстауленых на міжнародным конкурсе). З афішау гэтых опэрау захавалася адна толькі афішка „Сялянкі“. Меу яе у сваей колекцыі беларускі поэта Альбэрт Пауловіч.

Тэатр, у каторым былі пастаулены сцэнічные творы Марцінкевіча, ужо ня істнуець: дом Поляка, у каторым быу тэатр, знаходзіцца на Катэдральным пляцу, дзе цяпер ваенны комэндант. Захованая фатаграфія (1862 году) гэтага тэатру у доме Поляка знаходзіцца у колекцыі пішучага.

(Канец будзе).

Юры Алелькавіч.

На работы некалькі дзен таму назад зноу пачалі хватаць мясцовых жыхароу. Пры гэтым нават і старыкоу прымушаюць выпауняць цяжкіе работы.

Амбуляторыі са льготнай выдачай лякарствау мае адчыніць у розных часьцях гораду тутэйшае т-во дактароу. У амбуляторыях будуць прынімаць дактары спэцыялісты па усім занядужаньням. Будзе устаноулена танная плата.

У судзе. Старшыня Акружнага Суду п. Петрусевіч падау на пацьвярджэньне вышэйшай улады заяву аб павялічэньні ліку міравых судзьдзяу, каб замест 39 было 50.

Назначэньні. Подлуг зазвау старшыні Акружнага Суду, п. Петрусевіча, назначаны: п. Даніловіч памоцнікам пракурора Акружнага суду і п. Э. Камарніцкі на такую-ж пасаду.

П. Грабоускі назначаны віцэ-старшынею III аддзелу, каторы мае быць апэляцыйнай інстанцыяй для спрау міравых судоу.

Шайка налетчыкау трэцьцяга дня была захвачана крымінальнай паліцыяй. Яны сазналіся у тым, што пад відам жандармау забіралі у насяленьня грошы і інш.

У злучаным саюзе коопэратывау адтрыманы для выдачы коопэратывам рэзінавые падошвы, кальошы і г. д.

Сукно і палатняные ткані прыбудуць з Варшавы і з заграніцы у хуткім часе для одпуску насяленьню па недарагім цэнам.

Малочные прадукты. У хуткім часе организуецца акуратная дастаука у Менск з Варшавы малочных вырабак па даступнай цане.

Газа і газовы алей. У магазіне п. Барона на Добрамысьленскай вул. № 10 будзе прадавацца газа і газовы алей па 50 р. пуд.

Скаргі аб прадажы па даражэйшай цане павінны быць пададзены у Гандлевэ-Прамысловы Аддзел (Падгорная 14).

Рэдактар-выдавец
Ядв. ЛУЦЭВІЧ.

Друкарня Інвалідау, Менск.